

Odgoj i obrazovanje za interkulturalne vrijednosti u dječjem vrtiću

Sušac, Sanja

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Education / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:141:476570>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-03**

Repository / Repozitorij:

[FOOZOS Repository - Repository of the Faculty of Education](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODOGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Sanja Sušac

**ODGOJ I OBRAZOVANJE ZA INTERKULTURALNE
VRIJEDNOSTI U DJEČJIM VRTIĆIMA**

ZAVRŠNI RAD

Osijek, 2024.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Prijediplomski sveučilišni studij Ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja

**ODGOJ I OBRAZOVANJE ZA INTERKULTURALNE
VRIJEDNOSTI U DJEČJIM VRTIĆIMA**

ZAVRŠNI RAD

Predmet: Pedagogija ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja

Mentor: doc. dr. sc. Antonija Huljev

Studentica: Sanja Sušac

Matični broj: 0267049928

Osijek, rujan, 2024.

SAŽETAK

Dječji vrtići, kao prve obrazovne institucije s kojima se djeca susreću, imaju jedinstvenu priliku i odgovornost da promiču interkulturalne vrijednosti, omogućujući djeci da razviju svijest, razumijevanje i poštovanje prema različitim kulturama. Ključni elementi interkulturalnosti uključuju interkulturalne kompetencije, koje uz znanja, vještine i stavove potrebne za učinkovito i prikladno djelovanje u različitim kulturnim kontekstima, uključuju i emocionalnu sposobnost, koja se ogleda u osjetljivosti pojedinca prema osobi drugačijeg kulturnog podrijetla, te je pod nazivom interkulturalna osjetljivost, postala jedna od najznačajnijih kompetencija u interkulturalnim odnosima. Uvođenje interkulturalnih vrijednosti u predškolske programe pomaže djeci da razumiju i cijene različitosti od najranije dobi, čime se smanjuje rizik od razvoja predrasuda i stereotipa. Odgojitelji imaju ključnu ulogu u promicanju interkulturalnih vrijednosti u vrtićima. Njihova zadaća nije samo prenošenje znanja, već i modeliranje ponašanja koje odražava interkulturalne vrijednosti. To uključuje stvaranje inkluzivnog i poticajnog okruženja, poticanje djece na postavljanje pitanja i izražavanje vlastitih misli te pružanje podrške u rješavanju sukoba na konstruktivan način. Odgojitelji također trebaju kontinuirano razvijati svoje interkulturalne kompetencije kroz profesionalni razvoj i edukaciju.

Ključne riječi: aksiologija, interkulturalizam, interkulturalne kompetencije, interkulturalne vrijednosti, multikulturalizam, predškolski odgoj.

EDUCATION FOR INTERCULTURAL VALUES IN KINDERGARTENS

SUMMARY

Kindergartens, as the first educational institutions that children encounter, have a unique opportunity and responsibility to promote intercultural values, enabling children to develop awareness, understanding and respect for different cultures. The key elements of interculturality include intercultural competences, which include knowledge, skills and attitudes necessary for effective and appropriate action in different cultural contexts, and intercultural sensitivity, which refers to the ability to recognize and respect cultural differences. Introducing intercultural values into preschool programs helps children to understand and appreciate differences from an early age, thereby reducing the risk of developing prejudices and stereotypes. Educators have a key role in promoting intercultural values in kindergartens. Their task is not only to transmit knowledge, but also to model behavior that reflects intercultural values. This includes creating an inclusive and supportive environment, encouraging children to ask questions and express their own thoughts, and providing support in resolving conflicts in a constructive way. Educators should also continuously develop their intercultural competences through professional development and education.

Key words: axiology, intercultural competences, intercultural values, interculturalism, multiculturalism, preschool education.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. PEDAGOŠKA AKSIKOLOGIJA U SLUŽBI INTERKULTURALIZMA I MULTIKULTURALIZMA	3
2. 1. Značaj pedagoške aksiologije u razvoju predškolskog obrazovanja	3
2. 2. Interkulturalnost – obilježja i načela.....	7
2. 3. Interkulturalne kompetencije i osjetljivost	8
2. 4. Implementacija multikulturalizma u pedagoškoj aksiologiji.....	10
3. INTERKULTURALNE VRIJEDNOSTI U PREDŠKOLSKOM ODGOJU I OBRAZOVANJU	13
3.1. Uloga predškolskog odgoja u kreiranju interkulturalnih vrijednosti	13
3.2. Implementacija interkulturalnih vrijednosti u dječjem vrtiću.....	15
3. 3. Vrijednosti interkulturalnosti u programskim kurikulumima vrtića.....	17
4. ULOGA ODGOJITELJA U PROMICANJU INTERKULTURALNE VRIJEDNOSTI 21	
4.1. Interkulturalna kompetencija u obrazovanju odgojatelja.....	21
4.2. Interkulturalne kompetencije odgojitelja u odgojno-obrazovnom procesu i radu s djecom.....	22
4.3. Poticanje djece na razvoj interkulturalnih vrijednosti kroz igru i učenje	23
5. RASPRAVA	25
6. ZAKLJUČAK.....	27
7. LITERATURA	30

1. UVOD

Danas pitanje odgoja i obrazovanja za interkulturalne vrijednosti postaje sve važnije. Dječji vrtići, kao prve obrazovne institucije s kojima se djeca susreću, igraju ključnu ulogu u oblikovanju njihovih stavova, vrijednosti i ponašanja prema različitosti. Odgoj i obrazovanje za interkulturalne vrijednosti u dječjim vrtićima predstavlja temelj za razvoj djece u tolerantne, empatične i otvorene pojedince, sposobne za življenje u složenim i višeslojnim društvenim zajednicama. Pojam interkulturalnosti podrazumijeva interakciju između različitih kultura, pri čemu se ističe poštovanje, razumijevanje i uzajamno učenje. U kontekstu dječjih vrtića, interkulturalni odgoj i obrazovanje obuhvaća razvoj svijesti o kulturnoj raznolikosti, promicanje socijalne pravde i borbu protiv diskriminacije. Kroz interkulturalni odgoj, djeca uče cijeniti različite kulture, jezike, običaje i tradicije, što je ključno za izgradnju skladnih i inkluzivnih društava.

Odgoj i obrazovanje za interkulturalne vrijednosti u dječjim vrtićima uključuje niz aktivnosti i pristupa koji se usredotočuju na stvaranje okruženja u kojem se svako dijete osjeća prihvaćeno i cijenjeno, pri tome predanost i kompetencije učitelja i odgojitelja igraju ključnu ulogu u uspješnoj implementaciji interkulturalnog odgoja. Oni trebaju biti educirani i osposobljeni za prepoznavanje i rješavanje kulturnih predrasuda, poticanje pozitivnih međukulturnih interakcija i promicanje socijalne kohezije među djecom. Jedan od temeljnih aspekata interkulturalnog odgoja je osiguravanje da obrazovni sadržaji i prakse odražavaju i cijene kulturnu raznolikost. To podrazumijeva uključivanje različitih kulturnih perspektiva u kurikulum, korištenje obrazovnih materijala koji prikazuju raznolikost i organizaciju aktivnosti koje potiču djecu na istraživanje i razumijevanje različitih kultura. Kroz igre, priče, pjesme i umjetničke aktivnosti, djeca mogu naučiti o različitim kulturama na način koji je njima razumljiv i zanimljiv.

Interkulturalni odgoj, također, naglašava važnost razvijanja socijalnih i emocionalnih vještina kod djece. Empatija, tolerancija, komunikacija i suradnja ključne su kompetencije koje pomažu djeci da bolje razumiju i cijene razlike među ljudima. Učenje ovih vještina od najranije dobi pomaže djeci da izgrade pozitivne međuljudske odnose i smanje predrasude, što je ključno za stvaranje inkluzivnih zajednica. Uloga roditelja i šire zajednice također je važna u interkulturalnom odgoju. Suradnja između vrtića, roditelja i zajednice može pružiti djeci bogatije i raznolikije iskustvo učenja. Roditelji mogu podijeliti svoja kulturna iskustva i sudjelovati u aktivnostima koje

promiču kulturnu raznolikost, dok zajednica može pružiti resurse i podršku za interkulturalne programe i projekte.

Na početku rada važno je istaknuti da se širom svijeta interkulturalna kompetencija nameće kao jedan od ključnih izazova u obrazovanju. U tom kontekstu, smatra se da se ova kompetencija nalazi u samom vrhu poželjnih vještina. Shodno tome, interkulturalna kompetencija jednako je važna i u ustanovama predškolskog odgoja i obrazovanja. Već od najranije dobi potrebno je usvajati interkulturalne vrijednosti kako bi se oblikovala osobnost svakog djeteta. Cilj je da djeca steknu znanje i razumijevanje o različitim kulturama, razviju otvorenost prema bogatstvu različitosti te izbjegnu stvaranje predrasuda i stereotipa prema drugima. U tome se ogleda važnost odgoja i obrazovanja o interkulturalnim vrijednostima u predškolskim ustanovama. Ovaj proces ne samo da oblikuje djecu tijekom predškolskog razdoblja, već se nastavlja kroz osnovnoškolsko, srednjoškolsko i visoko obrazovanje, pružajući temelj za izgradnju tolerantnog i inkluzivnog društva.

Cilj je ovoga završnog rada prikazati kako se interkulturalne vrijednosti integriraju u odgojno-obrazovni proces u dječjim vrtićima, te identificirati učinkovite metode i pristupe koje odgajatelji koriste za promoviranje interkulturalnosti među djecom. Svrha rada je pružiti dubinsko razumijevanje važnosti i načina integracije interkulturalnih vrijednosti u predškolski odgoj, s ciljem unapređenja obrazovne prakse i podrške interkulturalnom učenju.

Kroz ovaj rad, koji se sastoji od pet poglavlja, detaljno će se opisati interkulturalnost i interkulturalne vrijednosti u predškolskim ustanovama, s naglaskom na vrijednosti koje te ustanove trebaju promicati. U uvodu je opisana uvodna riječ koja obrađuje problematiku odgoja i obrazovanja za interkulturalne vrijednosti u dječjim vrtićima, definiran je cilj i svrha rada te znanstvene metode. Drugo poglavlje opisuju pedagošku aksiologiju u funkciji interkulturalizma i multiukulturalizma, njene značajke te obilježja interkulturalnosti. U trećem poglavlju obrađene su interkulturalne vrijednosti u predškolskom odgoju i obrazovanju, sa naglaskom na primjenu interkulturalnim vrijednosti u programima i vrtićkim kurikulumima. Četvrto poglavlje opisuje ulogu odgojitelja i njegove kompetencije u promicanju interkulturalnih vrijednosti. U petom poglavlju je u obliku rasprave obrađena cjelokupna problematika dosadašnjeg istraživanja. U zaključku su iznesene završne misli autorice o odabranoj temi.

2. PEDAGOŠKA AKSIKOLOGIJA U SLUŽBI INTERKULTURALIZMA I MULTIKULTURALIZMA

Pedagoška aksiologija, grana pedagogije koja se bavi proučavanjem vrijednosti u obrazovanju, igra ključnu ulogu u promicanju interkulturalizma i multikulturalizma. U suvremenom obrazovnom kontekstu, gdje se učenici sve više susreću s raznolikim kulturnim identitetima i vrijednostima, razumijevanje i implementacija pedagoške aksiologije postaju neophodni za stvaranje inkluzivnog i pravednog obrazovnog okruženja. Interkulturalizam i multikulturalizam, iako povezani koncepti, imaju različite pristupe prema kulturnoj raznolikosti. Interkulturalizam naglašava međusobnu interakciju i dijalog između različitih kultura, potičući razumijevanje i suradnju (Saina i sur., 2017). Multikulturalizam, s druge strane, fokusira se na priznavanje i očuvanje različitih kulturnih identiteta unutar zajednice. Oba pristupa imaju svoje prednosti i izazove, a njihova uspješna integracija u obrazovni sustav može značajno doprinijeti socijalnoj koheziji i harmoniji.

U ovom poglavlju, detaljno će se opisati uloga pedagoške aksiologije u kontekstu interkulturalizma i multikulturalizma.

2. 1. Značaj pedagoške aksiologije u razvoju predškolskog obrazovanja

Aksiologija je prema semantičkom značenju, filozofska disciplina koja se bavi vrijednostima (od grčke riječi *aksios* – vrijedan), učenje o vrijednostima, teorija vrijednosti. Pedagogijska aksiologija vezana je uz fenomen i djelatnost odgajanja. Osnova svega je čovjekoljublje (Vukasović, 2010, str.105).

Aksiologija je znanost o vrijednostima (Bezić, 1995, 44). Za razliku od pedagogije, etike i drugih disciplina, aksiologija odgojne vrednote uklapa u život kako bi pojedinci spoznali poantu i cilj života te ontološki gledano spoznali bitak svijeta koji bi pomogao napraviti ravnotežu ideala i realnosti. Ona dokazuje da za čovjeka ima vrijednost samo ono što je u sebi dobro. Aksiologija cijeni svaku vrijednost, ali ipak nudi pravu hijerarhiju vrednovanja uz etički priznata načela: „apsolutne vrednote imaju prednost pred relativnim, duhovne pred materijalnim, biološke pred ekonomskim, društvene pred privatnim, moralne pred korisnim, više pred nižima“ (Bezić, 1995, 44). Iz aspekta Bezićeve pedagogije ljestvica vrijednosti prema ovom autoru počinje s

najnižima i ide prema višima: biološke, ekonomske, društvene, estetske, intelektualne, moralne i religiozne (Bezić, 1995, 45).

„Vrijednosti oblikuju ljudski život, služeći kao kriteriji za određivanje smisla svijeta i postojanja. One čine suštinu i sadržaj ljudskog života, djelujući kao glavni motivatori ljudskih djelovanja i vječni pokretači duha. Kroz vrijednosti se stvaraju sve kulturne tvorevine. Smatraju se poželjnima i dobrima, predstavljajući ono što donosi radost, usrećuje, gradi i oplemenjuje čovjeka. Bez vrijednosti, život bi bio prazan i besmislen. Svaka osoba treba imati vlastite vrijednosti i ideale, jer oni pružaju dublji etički smisao i daju ljepotu životu. Vrijednosti su poput orijentira koji privlače i usmjeravaju nastojanja prema ciljevima i idealima. Posebno za djecu i mlade, one predstavljaju pozitivne uzore i životne smjernice, što ih čini ključnim elementima odgoja. Međutim, ako se vrijednosti obezvrijede, a to se nažalost događa sve češće, odgoj gubi svoj pravi smisao“ (Vukasović, 2008, 38).

Pedagoška aksiologija, kao grana pedagogije koja se bavi proučavanjem i primjenom vrijednosti u obrazovanju, ima ključnu ulogu u razvoju predškolskog obrazovanja. U ovoj ranom djetinjstvu, kada se temelji osobnosti i socijalnih vještina tek formiraju, integracija vrijednosti kao što su poštovanje, tolerancija, empatija i odgovornost, od presudne je važnosti za cjelokupni razvoj djeteta. Pedagoška aksiologija proučava koje su vrijednosti važne u obrazovanju i kako se te vrijednosti mogu učinkovito prenijeti na učenike. Vrijednosti nisu samo apstraktni pojmovi; one su vodilje koje oblikuju ponašanje i stavove djece (Vukasović, 2010, 101), pomažući im razviti moralni kompas i socijalne vještine koje će koristiti tijekom cijelog života.

Predškolsko doba kritično je razdoblje za usvajanje vrijednosti. Djeca su u ovoj fazi vrlo prijemčiva i sposobna upijati učenja kroz promatranje i iskustvo. Pedagoška aksiologija osigurava okvir kroz koji odgojitelji mogu strukturirati svoje nastavne metode kako bi promovirali temeljne vrijednosti. Učenje kroz igru, interakcije s vršnjacima, i svakodnevne aktivnosti u vrtiću pružaju brojne prilike za integraciju i prakticiranje ovih vrijednosti. Pitanja smisla, svrhe, odgojnog ideala i vrijednosti posebno se naglašavaju u filozofijskoj pedagogiji (npr., P. Barth), kulturnoj pedagogiji (npr., W. Dilthey, E. Spranger), vrijednosnoj (aksiologijskoj) pedagogiji (J. Cohn, A.W. Messer, J. Wagner), socijalnoj pedagogiji moralnog usmjerenja (W. Foester), i pedagogiji osobnosti u sastavu individualne pedagogije (E. Linde) (prema Gošević i sur., 2007).

U kontekstu razvoja pedagoške aksiologije u Hrvatskoj, najveći doprinos istoj dao je svojim djelima Vladimir Filipović, kao istaknuti hrvatski filozof i pedagog koji je

svojim radom značajno doprinio razvoju pedagoške aksiologije, posebice na prostoru bivše Jugoslavije (Kalin, 1986, 23). Filipovićeve filozofija i pedagoška misao imaju dubok utjecaj na razumijevanje i primjenu vrijednosti u odgojno-obrazovnom sustavu. Kroz svoje teorijske doprinose i praktičnu primjenu, Filipović je promovirao ideje o moralnom obrazovanju, humanizmu i etici u odgoju, naglašavajući važnost etičkih vrijednosti kao temelja razvoja individualnog karaktera i društva u cjelini.

Filipović je smatrao da je odgoj temeljen na etičkim načelima ključan za formiranje moralne svijesti kod djece i mladih. U njegovoj filozofiji, odgoj nije samo prenošenje znanja, već i oblikovanje karakternih osobina poput poštenja, odgovornosti, solidarnosti i tolerancije (Posavec, 2012, 270). Filipovićeve pedagogija naglašava važnost razvoja autonomije kod djece, što uključuje sposobnost donošenja moralno utemeljenih odluka i preuzimanja odgovornosti za vlastita djela. Smatrao je da odgojitelji trebaju poticati razvoj kritičkog mišljenja i samosvijesti kod djece kako bi postali aktivni sudionici u društvenom životu. Filipović je bio zagovornik humanističkog pristupa obrazovanju koji promiče ideju o jednakim pravima i dostojanstvu svakog pojedinca (Posavec, 2012, 272). Njegova pedagogija teži izgradnji pravednijeg društva kroz obrazovanje koje potiče razumijevanje i poštovanje različitosti.

Filipovićeve ideje o pedagoškoj aksiologiji primijenjene su u mnogim odgojno-obrazovnim institucijama, kako u Hrvatskoj tako i u širem kontekstu bivše Jugoslavije. Njegova filozofija prenijela se kroz obrazovne reforme, kurikularne promjene te kroz obrazovne politike koje promiču humane vrijednosti i socijalnu pravdu (Kalin, 1986, 24). Odgojitelji su nadahnuti Filipovićevim idejama o etičkom odgoju i obrazovanju za toleranciju i međusobno poštovanje, što se reflektira kroz njihov odgojni rad i pristup svakom djetetu kao jedinstvenoj individualnosti. Vladimir Filipović ostavio je dubok i trajan trag u razvoju pedagoške aksiologije svojim angažmanom u promicanju etičkih vrijednosti, humanizma i socijalne pravde u odgojnom procesu. Njegova filozofija odgoja ne samo da naglašava važnost moralnog razvoja kod djece, već i potiče stvaranje društva koje se temelji na principima pravednosti, tolerancije i uzajamnog poštovanja.

Značajan doprinos razvoju pedagoške aksiologije dao je i pedagog Ante Vukasović, posebice u svome djelu *Moralni profil osobnosti* (2008). Razmatranje moralnog profila osobnosti prof. Vukasovića započinje definicijom sadržaja pojma osobnost. Prema istom autoru, osobnost je složena cjelina koja se sastoji od bioloških, psihičkih, socijalnih i moralnih svojstava, osobina i ponašanja. Kroz ovu integriranu

strukturu, pojedinac manifestira svoju jedinstvenost i neponovljivost koja ga izdvaja od drugih članova društvene zajednice (Vukasović, 2008). Fenomen osobnosti predmet je proučavanja različitih znanosti poput psihologije, filozofije, etike, pedagogije i sociologije.

Osobnost se ne rađa kao gotova, već se stječe i oblikuje u procesu odgoja i životne borbe. U tom kontekstu, osobnost je ključna vrijednost koja daje svrhu odgoju. Ona predstavlja vrijednosnu kategoriju s specifično ljudskim obilježjima: intelektualnim, moralnim, estetskim i radnim kvalitetama. Bez tih kvaliteta, pojedinac može biti osoba, ali ne i osobnost. U svom djelu, autor dublje istražuje moralne osobine koje mogu biti pozitivne ili negativne te se očituju kroz moralne relacije kao što su odnos prema sebi, drugim ljudima, obitelji, domovini i međunarodnoj zajednici (Obiteljski centar, 2009, 102). Pozitivne moralne osobine uključuju osobnu discipliniranost, čovjekoljublje, smisao za obiteljski život, socijaliziranost, domoljublje, međunarodno razumijevanje i radni moral. S druge strane, autor istražuje i negativne moralne osobine te njihov utjecaj na moralne relacije i društveni život. Ovaj sveobuhvatan pristup moralnom profilu osobnosti, kako ga razmatra prof. Vukasović, osvjetljava važnost razvoja moralnih vrijednosti u odgojnom procesu te njihovu ulogu u formiranju građanske svijesti i odgovornog ponašanja u društvenoj zajednici (Pejaković, 2016, 292).

Pedagoška aksiologija pomaže u oblikovanju kurikuluma koji naglašavaju vrijednosti. Programi mogu uključivati aktivnosti koje potiču suradnju, dijeljenje, razumijevanje i poštovanje različitosti. Kroz priče, igre i projekte, djeca uče prepoznati i cijiniti vrijednosti u svakodnevnim situacijama (Vuksanović, 2008, 46). Pedagoška aksiologija također uključuje suradnju s obiteljima. Roditelji i skrbnici su prvi učitelji djece i njihov angažman u obrazovnom procesu je vitalan. Vrtići mogu organizirati radionice i sastanke s roditeljima kako bi ih informirali o važnosti vrijednosti i kako ih podržati kod kuće. Promicanje inkluzivnosti i poštovanja različitosti je jedna od glavnih zadaća pedagoške aksiologije (Vuksanović, 2008, 49). Predškolsko obrazovanje može koristiti različite kulture, jezike i običaje prisutne u zajednici kao resurse za učenje. Ova praksa pomaže djeci razviti toleranciju i empatiju prema drugima.

2. 2. Interkulturalnost – obilježja i načela

Interkulturalnost podrazumijeva pozitivan i aktivan odnos između skupina i pojedinaca koji se međusobno razlikuju prema određenim karakteristikama. U ostvarivanju ideje interkulturalnosti veliku važnost i ulogu imaju odgojno obrazovne institucije koje su mjesta socijalnog i interkulturalnog rasta i razvoja te koje trebaju utjecati na razvoj prihvaćanja i razumijevanja drugačijih (Mrnjaus, 2013). Interkulturalizam izgrađuje filozofiju poštovanja i prožimanja, koja znači znanje i razumijevanje različitih kultura i uspostavljanje pozitivnih odnosa, razmjene i uzajamnog obogaćivanja između različitih komponenata unutar kulture jedne zemlje i između različitih kultura u svijetu. Odnos je, dakle, bit interkulturalne aktivnosti. Zato je interkulturalno obrazovanje usredotočeno na sustav odnosa u djece i mladeži. Svrha takvoga obrazovanja nije poučavati o različitim kulturama, nego dovesti u suosnositelje različitih kultura (Ninčević, 2009).

Prema ljudima iz drugih kultura koji imaju drugačija vjerovanja i načine života, može se reagirati negativno s predrasudama, sumnjom i netolerantnošću ili zauzeti jedan od brojnih pozitivnijih stavova (Byram, Goryan i Hyran, 2009, prema Mrnjaus, 2013). Na razvoj stavova prema ljudima iz drugih kultura utječu različiti čimbenici, uključujući obiteljski diskurs i prakse u odnosu prema kulturalnim grupama, sadržaje školskog kurikulumu, poput načina na koji su pokrivena pitanja rasizma i diskriminacije, način na koji su kulturalne grupe predstavljene u masovnim medijima te osobni kontakt s pojedincima iz drugih kultura (Byram, Goryan i Hyran, 2009., prema Mrnjaus, 2013).

Razvoj stavova prema ljudima iz drugih kultura povezan je sa specifičnim društvenim strukturama u kojima pojedinci žive te s relativnim društvenim statusom vlastite grupe pojedinca unutar te strukture (Mrnjaus, 2013). Ninčević (2009) smatra kako pri učenju o drugim zemljama treba ukazati i na njihovu multikulturalnost i multikonfesionalnost te načine kako se ona uvažava. Učenje stranih jezika mora postati važan dio kulture i ne završava se školovanjem. Načela interkulturalnosti uključuju otvorenost prema drugima, aktivno poštovanje različitosti, uzajamno razumijevanje, aktivnu toleranciju, uvažavanje druge kulture, jednake mogućnosti i borbu protiv diskriminacije (Martinelli i Taylor, 2003, prema Mrnjaus, 2013).

Temeljno je načelo interkulturalnosti poštovanje različitosti u svim njezinim oblicima, uključujući jezik, vjeru, običaje, vrijednosti, tradicije i načine života

(Martinelli i Taylor, 2003). To uključuje prihvaćanje i cijenjenje kulturnih različitosti bez diskriminacije ili predrasuda. Interkulturalnost potiče razvoj empatije prema pripadnicima drugih kultura. Osobe koje prakticiraju interkulturalne principe teže razumjeti i osjećati se kao drugi ljudi, njihove perspektive i iskustva. Ključni element interkulturalnosti je otvoren, iskren i poštovan dijalog između pripadnika različitih kultura (Mrnjauš, 2013). To uključuje sposobnost slušanja, postavljanje pitanja radi boljeg razumijevanja i izražavanje svojih ideja i stajališta na način koji potiče konstruktivnu razmjenu. Interkulturalnost potiče kontinuiranu edukaciju i razvoj svijesti o kulturnoj raznolikosti. To uključuje učenje o različitim kulturama, njihovim povijesnim i kulturnim kontekstima, kao i prepoznavanje privilegija i izazova koje nose različite kulturne perspektive.

Načela interkulturalnosti uključuju zalaganje za pravednost i inkluzivnost u svim aspektima društvenog života. To podrazumijeva borbu protiv svih oblika diskriminacije, uklanjanje prepreka za sudjelovanje i ravnopravno priznavanje doprinosa svih članova zajednice, bez obzira na njihovo kulturno porijeklo (Mrnjauš, 2013). Ova načela zajedno čine temelj interkulturalnog pristupa koji teži harmoničnom suživotu različitih kultura, promicanju ljudskih prava i dostojanstva te izgradnji globalnog društva koje je sposobno suočiti se s izazovima suvremenog svijeta.

2. 3. Interkulturalne kompetencije i osjetljivost

Znatiželja i otvorenost, te spremnost da se napuste predrasude i stereotipi o drugim kulturama, i kulturocentrična uvjerenja o vlastitoj kulturi su osobine koje čine preduvjet za interkulturalne kompetencije. Riječ je o spremnosti i sposobnosti da se relativiziraju vlastite vrijednosti, vjerovanja i ponašanja, da se odmakne od polazišta kako je upravo jedan sustav vrijednosti, vjerovanja i ponašanja jedini ispravan, te da ga se može sagledati iz perspektive onih čiji je sustav vrijednosti, uvjerenja i ponašanja drugačiji (Byram, 1997, prema Piršl, 2011). Drugi ključni element interkulturalnih kompetencija su znanja o socijalnim skupinama i njihovim identitetima, funkcioniranju i procesima koji se zbivaju u interakcijama. Na znanja se nadovezuju vještine, i sposobnosti interpretiranja procesa iz druge kulture (Byram, Goryan i Hyran, 2002, prema Boneta i sur., 2013).

Kako bi se pojedinac mogao uspješno i učinkovito ponašati u interakciji s drugim, treba posjedovati kognitivnu (npr. znanje o drugoj kulturi) i afektivnu

dimenziju (npr. vještine upravljanja interkulturalnim situacijama). No uz kognitivnu i afektivnu dimenziju inteligencije može se spomenuti i socijalna inteligencija. Prema Dobrijeviću, (2011., prema Hercigonja, 2017) socijalna inteligencija sposobnost je razumijevanja drugih ljudi, što ih motivira ili kako zajedno surađivati. „Pojedinci s razvijenom socijalnom inteligencijom znaju kako izgraditi međuljudske odnose, kako slušati drugu stranu, te kako organizirati grupe i koordinaciju aktivnosti. Svaka od tih navednih dimenzija ne djeluje zasebno već se međusobno nadopunjuju i ovisne su jedna o drugoj. Stupanj interkulturalne kompetencije svake osobe ili grupe određuje kvaliteta ponašanja u specifičnoj interkulturalnoj interakciji koja je u velikoj mjeri određena navedenim dimenzijama“ (Hercigonja, 2017, 26).

Usprkos tome da se interkulturalna kompetencija pojedinca dovodi u vezu s nužnim vještinama u radu s problemima na primjer manjina ili migranata, ne postoji zajedničko stajalište o tome koje su važne dimenzije interkulturalno kompetentne osobe. Brojni autori kao npr., Hrvatić i Piršl (2007, prema Hercigonja, 2017) navode sljedeće elemente: „osobna stajališta, znanje, komunikacija, razvoj osobnosti i društvenosti odnos“ ili s druge strane Bruffee (1995, prema Hercigonja, 2017, 27) navodi elemente: „dobro poznavanje zajednice koja ima svoj način komunikacije i sporazumijevanja, norme ponašanja, svoja viđenja i stajališta, povijest, iskustva, vjerovanja, vrijednosti i interese“. Biti interkulturalno kompetentan znači biti svjestan kulture drugih i ne prihvaćati pasivnu društvenu stvarnost, već aktivno sudjelovati u njoj, s novim prijedlozima i idejama. Prema Liddicoatu (2000, prema Hercigonja, 2017) biti interkulturalno kompetentan znači biti svjestan kulturne relativnosti prema kojoj ne postoji univerzalan, normalan ili uobičajen način ponašanja i djelovanja, već kako su sva ljudska ponašanja kulturno promjenjiva i različita. Američka istraživačica Kim (2001, prema Piršl, 2011) značajno je doprinijela sustavnom razmatranju interkulturalne kompetencije, koju opisuje kao sposobnost prilagodbe u tri ključna područja: kognitivnom, koje se odnosi na sposobnost davanja smisla nečemu; afektivnom, koje uključuje emotivne i estetske tendencije, motivaciju i stavove; te ponašajnom, koje se odnosi na stupanj fleksibilnosti u ponašanju.

Osim znanja, vještina, stavova i motivacije, važan element interkulturalne kompetencije je sposobnost učinkovite interakcije koja obuhvaća jezičnu (komunikacijsku) sposobnost, fleksibilni identitet i kulturno razumijevanje (Piršl, 2011, 56). Za razvoj „interkulturalne kompetencije važan je: razvoj sposobnosti iskazivanja otvorenosti, poštovanja, prihvaćanju različitosti i odsutnosti predrasuda, vještine

interpretiranja, otkrivanja u interakciji s drugim i „drugačijim”, a u cilju boljeg međusobnog razumijevanja, poštovanja i suživota“ (Car i suradnici, 2014, 248).

„Sposobnost “osjećajuće” i kompetentne interakcije s osobama drugačijeg kulturnog podrijetla, kao i percepcija kulturnih razlika predstavlja važnu pretpostavku za usvajanje interkulturalne kompetentnosti“ (Piršl, 2011, 57). Razina interkulturalne osjetljivosti ovisi o stupnju iskazanog etnocentrizma, odnosno etnorelativizma i smatra se osobinom koju treba posjedovati svaka osoba, nužnom ne samo za oblikovanje vlastitoga kulturnog pogleda na svijet već i za stjecanje i razvoj interkulturalne kompetentnosti (Piršl, 2011, 57).

Razvojni modeli naglašavaju proces razvoja interkulturalne osjetljivosti, koja se stiče tijekom vremena u interakciji s kulturno drugačijima, pri tome: „što je iskustvo s kulturno drugačijima složenije i učestalije, to je kompetencija u interkulturalnim odnosima veća“ (Piršl, 2014, 208). Prema Bennetovom, Razvojnom modelu interkulturalne osjetljivosti koji je nastao između 1986 i 1993 godine, glavnu pretpostavku interkulturalnog učenja čini kulturalna osviještenost. Razvojni model naglašava stupanj zrelosti koja se stiče vremenom. Ljudi u interakciji prolaze kroz stadije od poricanja kulturnih razlika ili etnocentrizma, pa do stadija uočavanja i prihvaćanja kulturnih razlika, ili krajnjeg etnorelativizma. S obzirom na duljinu učenja razlikuju se i učinci. Pa tako interkulturalno učenje može donijeti kratkoročni, srednjoročni i dugoročni učinak. Kratkoročni učinak procesa interkulturalnog učenja ogleda se u stjecanju interkulturalne osjetljivosti i sposobnosti primjene interkulturalnih kompetencija u kulturi razmjene. Srednjoročni učinak interkulturalnog učenja obuhvaća prijenos interkulturalne osjetljivosti i prenošenje interkulturalnih kompetencija iz kulture s kojom se odvija interakcija na druge kulture. Dugoročni učinak procesa interkulturalnog učenja podrazumijeva trajno povećanu kulturnu svjesnost i poštivanje kulturne različitosti (Mrnjauš, 2013).

2. 4. Implementacija multikulturalizma u pedagoškoj aksiologiji

Koncept multikulturalnosti predstavlja istovremeno postojanje mnogobrojnih kultura na nekom području. Multikulturalizam se ponajprije javlja „kao odgovor na miješanje kulturno, društveno, etnički i religijski različitih zajednica, ali i kao zahtjev za punopravno priznavanje osobnosti neke društvene skupine“ (Sršen i Bogeljić, 2014, 105). Multikulturalnost je stanje pluralnog društva, koje se sastoji od kulturalnih

zajednica s različitim identitetima, dok se interkulturalnost odnosi na dinamike između tih kulturalnih društava (Mrnjauš, 2013).

Multikulturalno obrazovanje kroz učenje o drugim kulturama nastoji omogućiti prihvaćanje ili bar toleranciju drugih kultura (Gošević, 2007). Multikulturalizam je univerzalni fenomen, smatra Gajić (2011), jer je pitanje prava na različitost univerzalno pitanje, koje dotiče sva suvremena društva. Središnji zahtjev je zahtjev za priznavanjem prava na različitost, odnosno uspostavljanje društva u kojemu će se ostvariti koegzistencija, uzajamna tolerancija i ravnopravnost različitih kultura. Politika multikulturalizma zagovara kulturni pluralizam, te se zalaže za prihvaćanje i priznavanje vrijednosti različitih kultura, a razlike u kulturi se shvaćaju kao bogatstvo koje treba očuvati i razvijati (Gajić, 2011).

Implementacija multikulturalizma u pedagoškoj aksiologiji predstavlja složen proces integracije i promicanja kulturne raznolikosti u obrazovnom sustavu. Multikulturalizam kao pedagoški pristup teži uključivanju i poštovanju različitih kulturnih identiteta, vrijednosti i perspektiva unutar obrazovnog okruženja (Gošević, 2007).

Multikulturalni pristup uključuje razvoj obrazovnih programa, kurikuluma i nastavnih materijala koji reflektiraju različite kulture, jezike, povijesti i perspektive. Cilj je osigurati da obrazovni sadržaji budu relevantni i dostupni svim učenicima, potičući razumijevanje i poštovanje kulturne raznolikosti. Implementacija multikulturalizma zahtijeva podršku obrazovnih politika koje promiču inkluziju, ravnopravnost i pravednost u obrazovnom sustavu (Gajić, 2011). To uključuje usvajanje smjernica i strategija koje potiču diversifikaciju obrazovnih pristupa i podržavaju kulturnu osjetljivost u radu s učenicima.

Odgajatelji igraju ključnu ulogu u implementaciji multikulturalizma. Stoga je važno osigurati kontinuirani profesionalni razvoj koji uključuje edukaciju o kulturnoj raznolikosti, interkulturalnoj komunikaciji, strategijama za rad s djecom različitog kulturnog podrijetla te razvijanju vještina za stvaranje inkluzivnog okruženja. Multikulturalni pristup potiče inkluzivnu pedagošku praksu koja uvažava različite načine učenja i kulturne perspektive u planiranju i provedbi odgojnog procesa u vrtićima (Mrnjauš, 2013). To može uključivati diferencijaciju nastavnih metoda, primjenu raznolikih pedagoških tehnika, te podršku individualnim potrebama učenika.

Implementacija multikulturalizma u pedagoškoj aksiologiji nije samo puko uključivanje različitih kultura u obrazovni sustav, već i stvaranje okruženja koje

promiče razumijevanje, poštovanje i suradnju među pripadnicima različitih kulturnih zajednica. Ovaj pristup osigurava da obrazovni sustav igra aktivnu ulogu u razvoju interkulturalne kompetencije, te priprema učenike za život i rad u globaliziranom svijetu.

3. INTERKULTURALNE VRIJEDNOSTI U PREDŠKOLSKOM ODGOJU I OBRAZOVANJU

Interkulturalne vrijednosti obuhvaćaju skup normi, stavova, vjerovanja i praksi koje se odnose na međusobno poštovanje, razumijevanje i suradnju među pripadnicima različitih kulturnih zajednica. U kontekstu predškolskog odgoja, ovi koncepti dobivaju posebnu važnost jer oblikuju osobnost i svjetonazore djece dok se razvijaju i stvaraju prve socijalne interakcije. U ovom poglavlju istražiti će se kako predškolske ustanove mogu integrirati interkulturalne vrijednosti u svoje svakodnevne aktivnosti i programe. Naglasak će biti na metodama i pristupima koji potiču inkluzivno okruženje, razumijevanje kulturnih razlika te promicanje tolerancije i međusobnog poštovanja među djecom različitog kulturnog podrijetla.

3.1. Uloga predškolskog odgoja u kreiranju interkulturnih vrijednosti

Predškolski odgoj početni je dio sustava odgoja i obrazovanja kojim su obuhvaćena djeca u dobi od navršениh šest mjeseci do polaska u osnovnu školu.

„Budući da promišlja i oblikuje svoje metodičke postupke u radu s djecom, odgojitelj mora biti profesionalno osposobljen za tu djelatnost“ (Lučić, 2007, 152). Uz profesionalne sposobnosti, uključujući pedagoško, didaktičko i metodičko obrazovanje, kao i obrazovanje iz područja opće, razvojne i pedagoške psihologije, važne su i njegove ljudske kvalitete i sposobnosti, kao što su demokratičnost, poštovanje dječjih prava, kreativnost, ljubav prema djeci i odgojiteljskom zvanju i slično (Lučić, 2007). Odgojno-obrazovni kontekst koji potiče optimalni razvoj djeteta, osobito u ranom djetinjstvu, uključuje aktivnosti koje omogućuju djeci da se osjećaju živahna, potpuno opuštena te da imaju osjećaj kontrole nad svojim izborima i socijalnim interakcijama (Healy, 1990 i Rivkin, 1995, prema Ferucci, 2000, prema Mlinarević i Tomas, 2010).

U Strategiji obrazovanja Republike Hrvatske se ističe da je potreba i obveza usmjeriti odgoj i obrazovanje djece i mladih na one vrijednosti koje osiguravaju očuvanje nacionalne baštine, lokalnog i regionalnog kulturnog naslijeđa, afirmiranje povijesno-kulturnih stečevina u vlastitom životnom okruženju te da ovaj odgojno-obrazovni cilj pretpostavlja koncept sustavnog osposobljavanja djece i mladih kako bi stekli osjetljivost za druge i za svoju okolinu, za širi kontekst življenja koji obilježava pluralizam kultura i religija, višejezičnost, raznolikost moralnih vrijednosti, a zahtijeva i

kompetencije za suživot i međusobno razumijevanje. Neki od ciljeva odgoja i obrazovanja Republike Hrvatske, sadržanih u strategiji su: promicanje međusobnog poznavanja, uvažavanja i dijaloga, promicanje osobe - svake osobe, promicanje etike odgovornosti, domoljublja, kulturnog i nacionalnog duha, razvijanje kritičnog stava itd. (Razum, 2007).

Uloga predškolskog odgoja u kreiranju interkulturalnih vrijednosti ima ključan utjecaj na razvoj djece u njihovim najranijim godinama. Predškolski odgoj predstavlja temelj u formiranju osobnosti, stavova, i svjetonazora kod djece, te pruža priliku za integraciju interkulturalnih vrijednosti, koje su ključne za razumijevanje i poštivanje kulturnih različitosti. Predškolski odgoj je važan jer daje djeci priliku da steknu prve socijalne vještine, razviju samopouzdanje te osjete sigurnost i podršku u okruženju izvan obitelji. Osim što priprema djecu za školu, predškolski odgoj ima dugoročne koristi u socijalnom, emocionalnom i kognitivnom razvoju djeteta (Vuksanović, 2010). Upravo u ovom razdoblju, djeca su najosjetljivija na utjecaje okoline te su njihovi stavovi i uvjerenja oblikovani interakcijama s drugim djecom i odraslima u vrtiću.

Predškolski odgoj treba djeci omogućiti razumijevanje da postoje različite kulture, jezici, običaji i tradicije. Djeca trebaju biti izložena različitostima kako bi razvila poštovanje prema različitim načinima života. Kroz aktivnosti kao što su igra, pjesma, umjetnost i društvene interakcije, odgajatelji mogu poticati djecu da poštuju i cijene druge ljude bez obzira na njihovo kulturno podrijetlo (Huljev, 2018). Ovo je ključno za izgradnju pozitivnih međuljudskih odnosa. Djeca trebaju razviti sposobnost prepoznavanja, razumijevanja i prihvaćanja razlika među ljudima. Ovo uključuje učenje o različitim perspektivama, običajima i vrijednostima, kako bi se smanjila mogućnost stvaranja predrasuda i stereotipa.

Važno je stvarati okruženje u kojem se svi osjećaju dobrodošli i uvaženi, bez obzira na njihovu kulturnu pozadinu. To uključuje prilagodbu programa i aktivnosti kako bi se osiguralo da se svi osjećaju predstavljeni i uključeni. Kreiranje interkulturalnih vrijednosti u predškolskom odgoju ključno je za razvoj tolerantnih, otvorenih i dobro prilagođenih pojedinaca koji će se lakše nositi s globaliziranim svijetom (Huljev, 2018). Kroz pažljivo planirane aktivnosti i programe, predškolski odgoj može biti temelj za stvaranje društva u kojem se raznolikost cijeni i poštuje kao bogatstvo koje obogaćuje zajednicu.

3.2. Implementacija interkulturalnih vrijednosti u dječjem vrtiću

Interkulturalno obrazovanje, kao posebno područje teorije i prakse odgoja i obrazovanja, javlja se kao odgovor da se djecu već od najranije dobi u predškolskim ustanovama usmjerava prema poštivanju i promicanju različitosti (Maleš i Matijević, 2004, prema Galinec, 2018). „Time se pojmovi interkulturalne kompetencije, interkulturalna komunikacije, interkulturalnog odgoja javljaju već i u ustanovama ranoga i predškolskog odgoja, a roditelji i odgojitelji u predškolskim ustanovama postaju prvi učitelji interkulturalnosti. O njihovim kompetencijama, osobinama, načinu vođenja djeteta, vrijednostima i stavovima, odgovornosti, itd., ovisit će razvoj djetetovih potencijala i stjecanje kompetencija, posebice interkulturalnih“ (Ljubetić i sur. 2018. 59)

Poštovanje i promicanje kulturne različitosti, kao jedne od temeljnih vrijednosti Vijeća Europe, nužni su uvjeti za razvoj društva solidarnosti i jačanje društvene kohezije. „U tom se smislu javlja interkulturalno obrazovanje, kao posebno područje teorije i prakse odgoja i obrazovanja“ (Spajić-Vrkaš i sur., 2004., prema Piršl, 2011, 54).

„Ideja interkulturalizma u obrazovanju pojavila se kao rezultat potrebe da se multikulturalna društva uredi prema načelima kulturnog pluralizma koji podrazumijeva međusobno razumijevanje, toleranciju i dijalog prožimanjem vlastitih i drukčijih kulturnih obilježja i prema načelima socijalnog dijaloga koji pretpostavlja zajedničke poveznice temeljene na kulturnim posebitostima“ (Majurec, Sekulić, 1996, 678). U prvoj razvojnoj fazi (sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog stoljeća) interkulturalno se obrazovanje pojavilo kao posljedica potrebe obrazovanja djece migranata u zapadnoeuropskim zemljama. „Druga razvojna faza oblikovanja interkulturalnog obrazovanja odnosi se na razdoblje devedesetih godina prošlog stoljeća, a obuhvaća problematiku interkulturalnog odgoja i obrazovanja kroz rješavanje problematike prava manjinskih zajednica nakon političkih promjena u zemljama središnje i istočne Europe“ (Majurec, Sekulić, 1996, 705).

Treća razvojna faza odnosi se na razdoblje ulaska u 21. stoljeće nakon 2000. godine, a obuhvaća interkulturalni odgoj i obrazovanje i “učenje življenja zajedno” kroz pripremu djece i mladih za zajednički suživot u multikulturalnim društvima (Bedeković, 2011). Odgoj i obrazovanje za interkulturalnost teži tome da prevlada pasivnu koegzistenciju i ostvari razvijen i održiv način zajedničkog života u multikulturalnom

društvu. Prema MOST-u (2007, prema Mrnjaus, 2013), interkulturalna kompetencija se razvija kroz nekoliko ključnih aspekata. Prvo, kroz izgradnju razumijevanja, uzajamnog poštovanja i dijaloga među grupama različitih kultura, te osiguravanje jednakih mogućnosti i borbu protiv diskriminacije. Drugo, kroz promociju i razvoj dubljeg razumijevanja različitih kultura u suvremenom društvu. Treće, kroz sposobnost komunikacije među ljudima iz različitih kulturnih sredina. Također, ona uključuje fleksibilniji stav prema kulturnim različitostima unutar društva i veću spremnost pojedinaca da se aktivno uključe u socijalne interakcije s ljudima različitog kulturnog porijekla, prepoznajući osnovne značajke ljudske prirode koje su im zajedničke (Mrnjaus, 2013).

Odgov i obrazovanje za interkulturalnost uključuje nekoliko ključnih komponenti. Prvo, to je odgov za empatiju, koji podrazumijeva učenje kako razumjeti druge i poistovjetiti se s njihovim iskustvima. Drugo, odgov za solidarnost, koji potiče veću osjetljivost prema problemima nejednakosti i društvene marginalizacije. Treće, odgov za priznavanje i poštovanje različitosti, gdje se naglašava važnost poštivanja različitih stilova života kao osobnog i društvenog bogatstva (Piršl, 2005, prema Mrnjaus, 2013). Konačno, odgov protiv etnocentrizma, nacionalizma, rasizma i drugih oblika diskriminacije, s ciljem poticanja razvoja interkulturalne osjetljivosti te svijesti o sebi i drugima .

„Od interkulturalizma u obrazovanju se očekuje da pridonese daljem razvitku demokracije, zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda, boljem međunarodnom razumijevanju i suradnji te slobodi, sigurnosti, miru i razoružanju u svijetu, ali i da se pridonese promidžbi svijesti o nacionalnom, vjerskom, jezičnom i kulturnom identitetu pojedinca“ (Sekulić, Majurec, 1996, 680).

Autori Car, Kolak i Markić (2014) navode kako se u Republici Hrvatskoj još tijekom devedesetih godina započelo s provođenjem projekata koji su za cilj imali razvoj interkulturalnih vrijednosti i demokratičnosti društva kroz sve oblike odgojno-obrazovnog sustava. Neki od takvih projekata su Školski kurikulum i obilježja hrvatske nacionalne kulture, Metodologija i struktura nacionalnog kurikuluma, Interkulturalni kurikulum i obrazovanje na manjinskim jezicima, te projekt koji potiče izravno implementiranje sadržaja interkulturalnog odgoja i obrazovanja u sustav – Kurikulum socijalnih kompetencija i odnosa u školi (Car, Kolak i Markić, 2014).

„Osnovna načela interkulturalnog odgoja i obrazovanja su temeljena na smanjenju stereotipa i predrasuda, uklanjanju etnocentrizma, nacionalizma i diskriminacije,

suzbijanju ksenofobičnosti i diskriminacije, uvažavanju jezika manjinskih zajednica, prihvaćanju etničnosti, naglašavanju snošljivosti, zajedništva i suživota različitih kultura, osvještavanju mogućnosti uzajamnog kulturnog obogaćivanja, poticanju tolerancije i međusobne solidarnosti te zagovaranju i promicanju nenasilnog rješavanja sukoba” (Bedeković, 2012, 307).

„Temeljeni na navedenim načelima, osnovni zadatci interkulturalnog odgoja i obrazovanja usmjereni su prema usvajanju temeljnih pojmova u području kulture i međukulturnih odnosa, razumijevanju svoje i drugih bliskih kultura, razumijevanju kulturne raznolikosti svijeta, razumijevanju načela i pretpostavki funkcioniranja kulturno pluralnih zajednica, razvoju otvorenoga i višekulturnoga identiteta, razvoju kulturne osjetljivosti i višejezične kompetencije, razumijevanju posljedica diskriminacije kulturno drugačijih, razvoju nestereotipnog mišljenja anti-predrasudnih stavova, snošljivosti i solidarnosti te osposobljavanju mladih za kritički pristup globalnoj kulturi“ (Bedeković i Zrilić, 2015, 115).

3. 3. Vrijednosti interkulturalnosti u programskim kurikulumima vrtića

Kada se govori o interkulturalnom odgoju i obrazovanju, misli se prvenstveno na vlastito samoobrazovanje i odgoj za različitost, i s različitosti, u kojemu će „svi zainteresirani promicati odgoj za solidarnost i suradnju, preuzeti obvezu i odgovornost za uspostavljanjem demokratske i jednakopravne zajednice, smanjujući pri tome vlastiti individualizam i etnocentrizam (Piršl, 2011, 58). Programi interkulturalnog obrazovanja diljem svijeta često uključuju nekoliko ključnih područja.

Prvo, to je odgoj i obrazovanje kulturno različitih skupina, koji se fokusira na integraciju i podršku učenicima iz različitih kulturnih sredina. Drugo, bikulturalni odgoj i obrazovanje, gdje se učenicima omogućava razvijanje identiteta i kompetencija u dvije različite kulture (Majurec, 1996). Treće, odgoj i obrazovanje o kulturnim razlikama ili kulturnom razumijevanju, što podrazumijeva promicanje svijesti o raznolikosti i međusobnom poštovanju. Četvrto, odgoj i obrazovanje za kulturni pluralizam, koji potiče prihvaćanje i vrednovanje više kultura unutar jedne zajednice.

Na kraju, odgoj i obrazovanje za međunarodno razumijevanje i suradnju, što uključuje razvijanje globalne svijesti i suradnje među različitim narodima i kulturama (Majurec, 1996).

„U promicanju važnosti interkulturalizma organiziraju se različiti projekti, od kojih se neki odnose samo na grupe učenika, a neki na cijele škole. Hrvatska sudjeluje u nizu projekata u kojima sudionici mogu stjecati različita iskustva sudjelovanja u drugim kulturama“ (Mandarić, 2014, 138). Neki od njih odnose se na razmjenu učenika u Europi, poput „Let’s grow up together, Vision of the future Europe, Understanding the cultural European heritage, School contacts and exchange, Cultural variety enrichment, conflicts, bond, u kojima su imali priliku sudjelovati i učenici i učitelji“ (Previšić, 1997, prema Mandarić-Vukušić, 2014, 140).

U Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje Republike Hrvatske (2015) navodi se kako se vrijednosti izvode iz najboljega humanističkog naslijeđa društva i civilizacije, na pojedinačnoj i društvenoj razini. One predstavljaju stalni orijentir za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ciljeva i politiku odgojno-obrazovnog sustava od rane i predškolske dobi djeteta do završetka njegova školovanja. Vrijednosti usmjeravaju odgojno-obrazovno djelovanje ka osiguravanju individualne i društvene dobrobiti, u skladu s time kakvu se djecu i kakvo se društvo želi razviti. „Temeljne vrijednosti Nacionalnoga kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje Republike Hrvatske (2015) proizlaze iz opredijeljenosti hrvatske odgojno-obrazovne politike za cjeloviti razvoj djeteta, za čuvanje i razvijanje nacionalne, duhovne, materijalne i prirodne baštine Republike Hrvatske, za europski suživot te za stvaranje društva znanja i vrijednosti koje će omogućiti napredak i razvoj“ (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2015, 8).

Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015) usmjeren je ka planiranju i djelovanju odgoja i obrazovanja koje se temelji na vrijednostima koje bi trebale unapređivati sveobuhvatan razvoj djece, a to su: znanje, identitet, humanizam, tolerancija, odgovornost, kreativnost.

U vrtiću dijete putem igre, usvaja znanje, koje mu omogućuje snalaženje u novim situacijama, i promišljanje svega što ga okružuje, pa tako i znanja o vlastitoj kulturi kao osnov za stjecanje znanja o drugim kulturama. Isto tako, s obzirom da je u današnjem društvu prisutno miješanje različitih kultura, što zbog migracija ili putem medija važno je djetetu omogućiti da izgradi vlastiti identitet ali i identitete drugih. „Zahtijeva odgoj i obrazovanje koje djetetu omogućuju da oblikuje identitet ‘građanina svijeta’, a pritom sačuva svoj nacionalni identitet i svoju kulturu te društvenu, moralnu, jezičnu i duhovnu baštinu“ (Kurikulum, 2015, 9). Djeca imaju pravo na odgoj i obrazovanje koje prihvaća i podržava različite identitete, bez stereotipa i predrasuda, te

prihvatanje individualnih posebnosti svakog djeteta i osiguranje individualnoga pristupa svakom djetetu. Vrijednosti humanizma i tolerancije odnose se na prihvatanje i poštivanje dostojanstva osobe, te ostvarivanje pravednosti kao životnog načela. Ona uključuje visoku razinu osjetljivosti odraslih osoba za djecu i razvoj osjetljivosti djece za druge. „Afirmacija humanizma i tolerancije podrazumijeva oblikovanje odgojno obrazovnog pristupa temeljenog na suosjećanju, prihvaćanju i međusobnom pružanju potpore, kao i osposobljavanju djeteta za razumijevanja svojih prava, obveza i odgovornosti te prava, obveza i odgovornosti drugih“ (Isto, 9). Djeca već u vrtiću uče prepoznati svoje i tuđe potrebe, i razvijati odnose s drugima, te zajedno sudjelovati u aktivnostima, koje mogu podizati kvalitetu života cjelokupne grupe tj. zajednice. Predškolska ustanova djetetu treba omogućiti slobodu izbora aktivnosti, sadržaja, partnera za igru, prostora te preuzimanje odgovornosti za vlastite izbore. Tako uz podršku, usvajaju vještine, koje će im biti potrebne da postanu odgovorni članovi društva. Vrijednosti autonomije odnose se na razvoj samostalnog mišljenja i odlučivanja i djelovanja djeteta na način da se potiče inicijativnost i samoorganizacije djeteta u oblikovanju vlastitih aktivnosti. Vrijednosti autonomije, u odgojiteljevom oblikovanju odgojno-obrazovnoga procesa temeljne su pretpostavke razvoja kritičke sposobnosti, samopouzdanja djeteta rane i predškolske dobi. Osnovu razvoja djeteta koje je u stanju inicirati, i oblikovati različite kreativne aktivnosti, te pronaći najbolji pristup u raznim situacijama, kao jednu od vrijednosti interkulturalno kompetentnoga djeteta, predstavlja vrijednost kreativnosti. Odgojno obrazovnim procesom i raznim vrstama aktivnosti potiču se sposobnosti i mogućnosti izgradnje, doživljaja i stvaralačke prerade vlastitih ideja, načina razumijevanja i doživljaja, čime se potiče razvoj divergentnog mišljenja, kao oblika razmišljanja kojeg karakterizira sposobnost višestrukog stvaranja odgovora na jedan zadatak ili problem. Upravo za razvoj kreativnosti važno je poticajno socijalno okruženje. Sve ove vrijednosti u povezanosti su s interkulturalnom kompetencijom. „Razvoju interkulturalnih kompetencija djece rane dobi pridonose i odgojno-obrazovni ciljevi koji ističu cjeloviti razvoj, odgoj i učenje djeteta, te razvoj njegovih kompetencija“ (Galinec, 2018, 73).

Razvoj kompetencija važan je cilj Nacionalnoga kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015) uz cjelovit razvoj, odgoj i učenje djece. „Postizanje ovog cilja temelji se na shvaćanju djeteta kao cjelovitog bića te prihvaćanju integrirane prirode njegova učenja u organizaciji odgojno-obrazovnoga procesa u vrtiću. (Galinec, 2018, 75).

Nacionalnim kurikulumom za rani i predškolski odgoj i obrazovanje potiče se i osnažuje razvoj osam temeljnih kompetencija za cjeloživotno učenje, a za ovaj rad su značajne dvije: socijalna i građanska kompetencija, te kulturna svijest i izražavanje. „Socijalna i građanska kompetencija razvijaju se poticanjem djeteta na odgovorno ponašanje, pozitivan i tolerantan odnos prema drugima, međuljudsku i međukulturnu suradnju, uzajamno pomaganje i prihvaćanje različitosti; samopoštovanje i poštovanje drugih te osposobljavanje za učinkovito sudjelovanje u razvoju demokratskih odnosa u vrtiću, zajednici i društvu na načelima pravednosti i mirotvorstva (Isto, 2018, 73).

Organizacija odgojno-obrazovnoga procesa vrtića koja stvara poticajno socijalno okruženje, na način da potkrepljuje, ohrabruje djecu na iznošenje i argumentiranje svojih stavova i ideja, ali i te uključuje u donošenje odluka koje se odnose na rad u vrtiću pridonosi razvoju kompetencija.

„Kulturna svijest i izražavanje razvijaju se poticanjem stvaralačkog izražavanja ideja, iskustva i emocija djeteta u nizu umjetničkih područja, a koje se osnažuju i razvojem svijesti djeteta o lokalnoj, nacionalnoj i europskoj kulturnoj baštini i njihovu mjestu u svijetu“ (Isto, 2018, 72).

Pregledom kurikuluma brojnih vrtića u Hrvatskoj, dalo se primijetiti kako svi kurikulumi sadrže određena načela i zastupaju iste vrijednosti, a u mnogima od njih svoje mjesto zauzima i interkulturalnost. U brojnim vrtićkim skupinama susrećemo različitog socio-ekonomskog statusa, različite nacionalne pripadnosti i religijskog opredjeljenja, te uz različite dobne razlike ali i djecu s teškoćama u razvoju, upravo ovo bogatstvo različitosti, traži prihvaćanje individualnosti svakog djeteta. Stoga je nužno kod djece i kod odgojitelja, poticati uvažavanje različitosti i tolerancije, osim osjećaja pripadnosti i ponosa na svoj zavičaj. Važno je s time se treba početi od najranije dobi, jer je poznato da se već tad razvijaju predrasude i stavovi koji se kasnije teško mijenjaju, a stvaraju se iz iskustva i usvajanja stavova odraslih, najviše obitelji, odnosno onih uz koje djeca odrastaju. Uvažavanjem različitosti znači biti sposoban shvatiti druge i drugačije i moći se poistovjetiti s njima, uključuje odgoj za empatiju, solidarnost, toleranciju, odgoj za priznavanje i poštivanje različitosti, poticanje razvoja interkulturalne osjetljivosti te svijesti o sebi i drugima (Kurikulum dječjeg vrtića Cvrčak, Virovitica, 2023).

4. ULOGA ODGOJITELJA U PROMICANJU INTERKULTURALNE VRIJEDNOSTI

Višeznačnost uloge odgojitelja u procesu odgoja i obrazovanja za interkulturalne odnose ogleda se u činjenici da se razvoj njegovih odgojnih funkcija sve više „nadopunjuje ulogom suradnika, koordinatora i kreatora novih odnosa prema stvarnom znanju i uspješnim interkulturalnim odnosima, ali i u organizaciji primjerenih oblika programa i sadržaja koji će djeci omogućiti ozračje međusobnog razumijevanja, interkulturalne osjetljivosti i ravnopravne interakcije. (Bedeković, 2011, 140).

4.1. Interkulturalna kompetencija u obrazovanju odgajatelja

Interkulturalnu učinkovitost u odgoju i obrazovanju, postiže se prije svega edukacijom odgojitelja, odnosno kvalificiranog odgojitelja koji treba proći kroz proces interkulturalne obuke i dobre pripreme. „Da bi djeca u stupnjevitom sustavu obrazovanja poprimila interkulturalne kompetencije i svjesnost o postojanju drugih kultura, potrebna je prvenstveno izobrazba odgojitelja (Hercigonja, 2017a, 103).

Autori Hrvatić i Piršl (2007., prema Hercigonja, 2017a) predlažu nekoliko ključnih programa stručne izobrazbe za nastavnike i odgojitelje. Ti prijedlozi uključuju temeljitu etnosociološku studiju koja bi omogućila usporedbu različitih sustava kulturalnih referenci koje odgojitelji mogu prepoznati kod svojih odgajanika, kao i produbljeno znanje o ljudskim pravima te identifikaciju izvora nesnošljivosti i ksenofobije. Također, preporučuje se stjecanje znanja o sociologiji kultura, uključujući njihovu propusnost, krutost, simbolične aspekte i ravnotežu moći među njima. „Konačno, stvarni kontakt s doseljeničkim i starosjedilačkim zajednicama predlaže se kao način poboljšanja suradnje s obiteljima odgajanika“ (Bedeković, 2011, 113).

Razvoj interkulturalne kompetencije među odgajateljima je ključan za stvaranje inkluzivnih i poticajnih okruženja u predškolskim ustanovama. Njihova sposobnost da prepoznaju, razumiju i poštuju različite kulturne perspektive omogućuje im uspješno podržavanje razvoja djece u multikulturalnom okružju (Hercigonja, 2017). Integracija interkulturalne kompetencije u obrazovni sustav odgajatelja pridonosi boljem razumijevanju i poštovanju raznolikosti, što je ključno za pripremu djece za život u globaliziranom svijetu. Ovaj kontekst potiče odgajatelje da kontinuirano razvijaju svoje

vještine kako bi najbolje mogli podržati sve aspekte dječjeg razvoja, uključujući njihovu kulturološku osjetljivost i međukulturalnu suradnju.

4.2. Interkulturalne kompetencije odgojitelja u odgojno-obrazovnom procesu i radu s djecom

Kompetentan odgojitelj, smatraju Hrvatić i Piršl (2007, prema Hercigonja, 2017a), mora imati „verbalne i neverbalne komunikacijske kompetencije, dobro poznavanje svoje i drugih kultura, sposobnost poštivanja, razumijevanja i prihvatanja odgajnika koji pripadaju drugim kulturama, interaktivan odnos s „drugim“, kontinuirano stjecati saznanja o sebi na individualnoj i na razini pripadajuće grupe, razviti sposobnost povećane otvorenosti, fleksibilnosti i kreativnosti, sposobnost nestereotipnog mišljenja i antipredrasudnih stavova te shvaćati posljedice diskriminacije kulturno drugačijih“ (Hercigonja, 2017a, str.108).

Odgojitelj i njegova interkulturalna kompetencija predstavlja osnovnu pretpostavku za stjecanje interkulturalne kompetentnosti djeteta. „Osnovni zahtjevi interkulturalne kompetencije odnose se na razumijevanje ponašanja drugih te način njihova razmišljanja i viđenja svijeta“ (Bedečković, 2011, 140).

Interkulturalna kompetencija se može definirati kao proces tijekom kojega odgojitelj razvija sposobnost prilagođavanja kulturno drukčijoj djeci, mijenjajući pritom svoja viđenja i shvaćanja s ciljem boljeg razumijevanja i prilagođavanja zahtjevima multikulturalne realnosti (Bedečković, 2011).

Odgojitelj koji je otvoren i nema predrasude u odnosima s drugima, i drugačijima, ima interkulturalne stavove, njegovo poznavanje kulture i društva odnosi se na znanje, uz vještine koje se odnose na sposobnost interpretiranja teksta, ideje ili događaja iz druge kulture i uspoređivanja s vlastitom kulturom, te vještine interakcije koje se odnose na usvajanje znanja o drugim kulturama, i sposobnost djelovanja unutar njih, smatra se interkulturalno kompetentnim. Odgajatelj koji je sposoban uočiti odnose između odgajnika, te razumijeti i imati sposobnost interpretacije vlastite kulture ali i medijacije između različitih odgajnika različite kulturne pripadnosti ili porijekla, posjeduje interkulturalne kompetencije.

Integracija ovih interkulturalnih kompetencija u profesionalni razvoj odgajatelja ključna je za stvaranje poticajnog i uključivog okruženja u kojem svako dijete može uspješno razvijati svoje potencijale unatoč kulturnim razlikama. Ovaj pristup ne samo

da podržava dječji razvoj, već i priprema djecu za život u globaliziranom i multikulturalnom društvu.

4.3. Poticanje djece na razvoj interkulturalnih vrijednosti kroz igru i učenje

Poticanje djece na razvoj interkulturalnih vrijednosti kroz igru i učenje ključno je u suvremenom obrazovnom kontekstu koji sve više promiče razumijevanje i poštovanje različitih kultura. Igra predstavlja prirodan način na koji djeca uče, istražuju svijet oko sebe i razvijaju svoje vještine. Kroz strukturirane aktivnosti, odgajatelji mogu uspješno integrirati interkulturalne aspekte u svakodnevne pedagoške prakse. Korištenje multikulturalnih igračaka, knjiga, slagalica i drugih materijala koji reflektiraju različite kulture omogućuje djeci da se upoznaju s raznolikošću svijeta (Galinec, 2018). Primjerice, čitanje dječjih knjiga koje prikazuju različite običaje, jezike i tradicije potiče dijalog među djecom i širi razumijevanje o kulturnim razlikama.

Organizacija tematskih aktivnosti i događaja koji slave različite kulture kroz hranu, ples, glazbu, umjetnost ili običaje također je ključna. Na primjer, dan kada se djeca oblače u tradicionalne odjevne predmete, ili kada roditelji dolaze u vrtić dijeliti svoje običaje, doprinosi jačanju poštovanja prema kulturnoj raznolikosti (Piršl, 2011). Priče i bajke koje prikazuju likove i događaje iz različitih dijelova svijeta potiču djecu da se identificiraju s drugim kulturama, razvijaju empatiju i shvate da su osnovne ljudske vrijednosti univerzalne, bez obzira na kulturne razlike. Putem igre u kojoj igraju uloge i simboličku igru, djeca simuliraju živote, ali i običaje drugih kultura, što im pomaže da dublje razumiju živote drugih ljudi. Pretvaranje da su pripadnici drugih kultura potiče djecu na empatičko razmišljanje i prepoznavanje sličnosti i razlika.

Suradnja s roditeljima ključna je u promicanju interkulturalnih vrijednosti. Organizacija roditeljskih sastanaka ili radionica na kojima roditelji dijele svoje iskustvo, običaje i jezik pomaže učiteljima da bolje razumiju kulturnu pozadinu djece te da prilagode svoj rad prema potrebama i interesima svake obitelji (Galinec, 2018). Kroz aktivnosti koje potiču dijalog, timski rad i rješavanje sukoba, djeca uče kako poštivati i cijeniti različite perspektive. Ovo je ključno za razvoj interkulturalne osjetljivosti i sposobnosti djelovanja u raznolikom društvenom okruženju.

Integriranje interkulturalnih vrijednosti u svakodnevni život djece kroz igru i učenje pomaže im da razviju otvorenost, empatiju i poštovanje prema drugima. Ovi pristupi ne samo da obogaćuju djetinjstvo, već i pripremaju djecu za život u

globaliziranom svijetu gdje su međukulturalne kompetencije ključne za uspješan osobni i profesionalni razvoj.

5. RASPRAVA

Pedagoška aksiologija, grana pedagogije posvećena proučavanju vrijednosti i njihovoj ulozi u obrazovanju, istražuje kako integracija interkulturalnih vrijednosti i multikulturalizma oblikuje suvremenu pedagošku praksu. Danas obrazovne ustanove se suočavaju s sve većom kulturnom raznolikošću koja donosi nove izazove, ali i brojne mogućnosti za obogaćivanje obrazovnog iskustva (Vuksanović, 2008). Interkulturalne vrijednosti obuhvaćaju poštovanje i cijenjenje različitosti među ljudima, kao što su jezik, običaji, religija, etničko porijeklo i druge kulturne karakteristike (Mrnjauš, 2013). Multikulturalizam ide korak dalje promičući aktivno sudjelovanje i uvažavanje različitih kultura unutar jednog društva ili zajednice. U ovom kontekstu, pedagoška uloga postaje ključna jer odgajatelji imaju značajnu odgovornost u formiranju otvorenih, tolerantnih i uključivih stavova kod djece od najranije dobi.

Edukativne beneficije integracije interkulturalnih vrijednosti su mnogobrojni. Djeca koja su izložena različitim kulturama uče cijeniti i razumjeti perspektive drugih ljudi, što je temelj za razvoj empatije, tolerancije i socijalne kompetencije. Multikulturalno okruženje obogaćuje učeničko iskustvo kroz raznovrsne perspektive, potičući tako kritičko razmišljanje i otvorenost prema novim idejama (Gošević i sur., 2007). Osim toga, učenje o različitim kulturama priprema djecu za sudjelovanje i uspjeh u globaliziranom društvu i društvenim interakcijama, čime se potiče globalna svijest i kompetencije potrebne za suvremeno doba.

Unatoč brojnim prednostima, integracija interkulturalnih vrijednosti u pedagošku praksu nije bez izazova. Kulturni stereotipi mogu dovesti do pogrešnog razumijevanja ili tretiranja učenika na temelju predrasuda. Otpor roditelja ili zajednice prema promjenama u obrazovnom programu koji uključuje interkulturalne aspekte može biti dodatna prepreka. Također, nedostatak obučenosti odgajatelja za učinkovitu implementaciju interkulturalnih programa može smanjiti njihovu efikasnost i utjecaj. Integracija interkulturalnih vrijednosti i multikulturalizma u pedagošku aksiologiju ne samo da je etički imperativ, već i strateška investicija u budućnost društva (Gajić, 2011). Suvremeni obrazovni sustavi imaju priliku postati katalizatori pozitivnih društvenih promjena kroz promicanje inkluzivnog, raznolikog i pravednog obrazovnog okruženja. Kontinuirano istraživanje, obuka odgajatelja i podrška politika koje podržavaju interkulturalno obrazovanje ključni su za postizanje uspjeha u ovom

području, omogućujući tako da obrazovanje postane most prema boljoj percepciji svih ljudi oko sebe.

Implementacija interkulturalnih vrijednosti u dječjem vrtiću ima ključnu ulogu u oblikovanju dječjeg razumijevanja i poštovanja prema različitim kulturama u svijetu. Ovaj proces ne samo da obogaćuje djetinjstvo već i priprema djecu za život u globaliziranom društvu. U ovom kontekstu, uloga odgajatelja je od presudne važnosti jer oni djeci pružaju osnovu za razumijevanje i prihvaćanje različitosti (Piršl, 2011). Odgajatelji su modeli ponašanja i stavova za djecu. Njihov primjer i način na koji se odnose prema različitim kulturama direktno utječu na stavove djece prema drugima. Odgajatelji koji sami pokazuju otvorenost, poštovanje i interes za različite kulture pružaju djeci pozitivan primjer kako se nositi s kulturnom raznolikošću.

Odgajatelji su odgovorni za stvaranje okruženja koje potiče interkulturalnu osjetljivost. Organizacija aktivnosti poput slavljenja različitih kultura kroz hranu, ples, glazbu, umjetnost i običaje, omogućuje djeci da se uče i istražuju različite aspekte svijeta (Hercigonja, 2017). Primjerice, organiziranje dana kada djeca nose tradicionalnu odjeću ili kada roditelji dolaze u vrtić dijeliti svoje kulturno naslijeđe, stvara priliku za djecu da bolje razumiju i cijene kulturnu raznolikost. Uz to, odgajatelji igraju ključnu ulogu u selekciji materijala i resursa koji će se koristiti u vrtiću. Odabir multikulturalnih knjiga, igračaka, priča i drugih materijala pomaže djeci da se upoznaju s različitim kulturama i potiče dijalog među djecom o kulturnim razlikama. Ove aktivnosti doprinose razvoju empatije i razumijevanja među djecom, te ih uče kako se nositi s različitostima na konstruktivan način.

Integracija interkulturalnih vrijednosti u odgojno-obrazovni proces je više od samo promicanja tolerancije. Ona se temelji na dubljem razumijevanju i poštovanju drugih kultura, čime se djeci pruža temelj za razvoj međukulturalnih kompetencija (Bedeković, 2011). Ovaj proces ne samo da obogaćuje djetinjstvo i omogućuje djeci da se osjećaju prihvaćeno i uvaženo bez obzira na kulturnu pozadinu, već ih i priprema za aktivno sudjelovanje u multikulturalnom društvu. Uloga odgajatelja u promicanju interkulturalnih vrijednosti u dječjem vrtiću je ključna za stvaranje inkluzivnog i poticajnog okruženja u kojem djeca mogu rasti i razvijati se kao globalni građani. Njihov angažman i posvećenost uvođenju interkulturalnih aspekata u svakodnevne aktivnosti vrtića imaju dugoročan utjecaj na formiranje stavova i vrijednosti djece prema raznolikosti, čime se pridonosi izgradnji tolerantnog i razumijevajućeg društva u budućnosti.

6. ZAKLJUČAK

Kako se moglo vidjeti kroz ovaj rad, ovo je jako opširna tema o kojoj se može jako puno pisati i kojoj se može pristupiti na više različitih načina no fokus ovoga rada je bio na interkulturalnim vrijednostima i njihovoj ulozi u predškolskom odgoju i obrazovanju. Cilj odgoja i obrazovanja za interkulturalne vrijednosti treba se odnositi na znanje o drugim kulturama, na upravljanje interakcijama sa kulturno drugačijima te na socijalnu inteligenciju koja je ključna za razumijevanje druge kulture i drugih ljudi. Da bi osoba mogla pokazati razumijevanje, prvo mora imati interes i želju da sasluša osobu, sagleda iz međuljudske perspektive i pokaže empatiju-dakle treba da posjeduje interkulturalnu osjetljivost.

To se jednostavno može prikazati na primjeru osoba/djece koji imaju neki invaliditet/teškoću, gdje je u većini slučajeva društvo 1., ne informirano, 2., nema nikakvih socijalnih interakcija sa takvim osobama, ali gotovo uvijek je prisutno „zatvaranje očiju“ na probleme istih i predrasude te 3. uopće ne želi/ne trudi se razumjeti situaciju takvih ljudi. Jer kada bi pokazali zanimanje, došli u doticaj sa nekom osobom/djetetom, informirali se, mišljenje tih ljudi bi se sigurno promijenilo, a time bi i bilo manje ljudi koji diskriminiraju i imaju predrasude. Ili naprimjer kada se radi o odgoju kulturalno drugačije djece (razlika po bilo kojoj osnovi) ili djece koja još ne znaju jezik zemlje u kojoj se nalaze (brojni slučajevi u drugim EU zemljama), ti odgojitelji trebaju naći kreativne načine (npr., kroz dječju književnost) na koje mogu pozitivne vrijednosti prenijeti na djecu, dakle ne diskriminaciju nego otvorenost prema drugačijem. Gotovo uvijek je potrebno sagledavanje situacije drugih ljudi i okolnosti u kojima su se našli, shvaćanje i prihvaćanje toga da nisu svi ljudi isti i da bez obzira na različitosti, ljudi mogu živjeti zajedno uz toleranciju i poštivanje.

Interkulturalno kompetentna osoba je ona koja je svjesna života u kulturnoj različitosti, koja to ne samo prihvaća nego „živi“, razumije, poštuje i uvažava. Za to je također jako važna komunikacijska kompetencija kojom čovjek iskazuje svoje stavove, suradnju, potizivan odnos prema drugome itd. Kada je u pitanju predškolski odgoj i obrazovanje pa i svaki drugi, cilj je da kroz odgoj djeca i mladi stječu pozitivne vrijednosti, dakle odgojne vrijednosti. U tom smislu važne su i one koje su vezane za društveni razvoj i međuljudske odnose, a i one vezane za osobni razvoj. U odgoju djece najveću ulogu imaju roditelji kao primarni odgajatelji djece pa onda odgajatelji i nastavnici. No kada su u pitanju odgojne vrijednosti, za vjernike, posebno kada su u

pitanju duhovne vrijednosti, posebno mjesto zauzima vjeronauk i uloga Crkve u odgoju. Pored obrazovanja kojeg moraju imati odgojitelji, a koje im može pomoću u shvaćanju i razumijevanju interkulturalizma puno su važnije ljudske kvalitete, vrijednosti i osobnosti jer nekome ni obrazovanje ne pomaže ako nije „čovjek“. Hrvatski nacionalni kurikulum zagovara poštovanje svojeg, ali i uvažavanje i razumijevanje drugoga. Stoga su i brojne odgojne vrijednosti koje se spominju kroz kurikulume hrvatskih vrtića upravo vrijednosti interkulturalizma. Unatoč brojnim drugim vrijednostima općeljudske (opće dobro) moralne i duhovne vrijednosti su na prvom mjestu.

Ono što se može navesti kao možda nedostatak ili poteškoća kada je u pitanju suživot sa kulturno različitim su situacije kada i ako, kulturno različita manjina ili pojedinac, pokuša nametati drugima svoje stavove ili ne pridržavati se pravila zemlje u kojoj se nalazi. To stvara atmosferu nepoštovanja i djeluje negativno na stavove kod ljudi i samim time osnova aksiologije „čovjekoljublje“ pada u vodu. Dakle, potrebno je svojim vlastitim djelovanjem prvo onih koji su kulturno drugačiji pa i onih koji pripadaju većinskoj kulturi, ponašati se i kreirati atmosferu u kojoj će to drugi prepoznati kao nešto dobro, a ne kao opasnost. U tome je također korist interkulturalnog obrazovanja te bi se u tome trebalo ugledati na programe interkulturalnog obrazovanja u svijetu koji nude odgoj i obrazovanje kulturalno drukčijih.

Kada je u pitanju predškolski odgoj, interkulturalni odgoj i obrazovanje treba biti u skladu s dječjom dobi i mogućnostima njihovog razumijevanja. Jedan primjer odgoja i obrazovanja za interkulturalnost na ovim područjima je upravo putem dječje književnosti, npr., slikovnice u kojima su prikazane i druge kulture i njihova obilježja, u vrtićima mogu biti korištene dječje lutke neke druge rase, a ne samo bijele, kako bi se djeca imala priliku upoznati s time i razumjeti da postoje djeca koja izgledaju drugačije jer će se prije ili kasnije u životu (ako ne već i u vrtićkoj dobi) susresti sa djetetom druge boje kože. Ovdje je važna uloga odgojitelja koji treba zagovarati principe pravde i jednakosti na načine primjerene ranoj dječjoj dobi. To je jako uobičajeno u drugim europskim zemljama, a dolaskom strane radne snage u Hrvatsku treba se pripremati da će postati sve učestalija praksa i na ovim prostorima.

Dakle, potreba za interkulturalnim odgojem i obrazovanjem te time prenošenja interkulturalnih vrijednosti itekako postoji i prisutna je u predškolskom odgoju i obrazovanju. S tim da je jako malo stručnih radova koji govore o interkulturalnim vrijednostima u dječjim vrtićima, preporuke mogu ići u smjeru nekih istraživanja o tome na koje načine odgojitelji prenose interkulturalne vrijednosti na djecu u praksi. U

svakom slučaju, cilj ovoga rada je bio pokazati važnost usvajanja interkulturalnih vrijednosti tijekom predškolskog odgoja jer djeca već tada trebaju učiti prepoznavati i prihvaćati, kako svoje, tako i tuđe potrebe te nastojati izgraditi pozitivne odnose s vršnjacima.

7. LITERATURA

1. Bedeković, V. (2011). Interkulturalna kompetencija cjeloživotnog obrazovanja nastavnika. *Pedagoški istraživanja*, 8(1), 139-151.
1. Bedeković, V., (2015). Interkulturalna kompetentnost pedagoga u odgoju i obrazovanju za interkulturalne odnose. *Školski vjesnik*, 64(1), 7-24.
2. Bedeković, V., Zrilić, S. (2015). Interkulturalni odgoj i obrazovanje kao čimbenik suživota u multikulturalnom društvu. *Magistra Iadertina*, 9(1), 111-122.
3. Bezić, Ž. (1995). *Etika i život*. Đakovo: UPT.
4. Boneta Ž., Ivković, Ž. (2013). Interkulturalne kompetencije odgojiteljica i socijalna distanca. *Školski vjesnik*, 62(4), 479-494.
5. Butković, M., Vidović, E. (2022). Skrivena značenja: istraživanje interkulturalne kompetencije hrvatskih studenata Učiteljskog studija pomoću slikovnica kao autentičnih kulturnih materijala. U N. Palašić, S. Stanić (ur.), *13. riječki filološki dani, knjižica sažetaka* (str. 17–18). Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
6. Car, S., Kolak, A., Markić, I. (2014). Stavovi učenika o nastavnom procesu u multikulturalnim školama – socijalni aspekt. *Pedagoški istraživanja*, 11(2), 247–259.
7. Gajić, O. (2011) Interkulturalna dimenzija kurikulumu građanskog odgoja i demokratizacija obrazovanja. *Pedagoški istraživanja*, 8(1), 103 – 116.
8. Galinec, M., (2018) Interkulturalne kompetencije djece rane dobi (72-77). U A. Višnjić (ur.). *Zajedno rastemo-redefiniranje prakse i teorije ranoga i predškolskoga odgoja* (str. 7-345). Čakovec: Dječji vrtić Cvrčak.
9. Gošević, M. (2007) *Vodič za unapređenje interkulturalnog obrazovanja*. MOST: Beograd.
10. Hercigonja Z. (2017a) Interkulturalni odgoj i obrazovanje kao imperativ razvoja interkulturalnih kompetencija. *Socijalne teme*, 1(4), 103-115.
11. Hercigonja, Z. (2017) Rano usvajanje interkulturalnih kompetencija. *Zbornik radova međimurskog veleučilišta u Čakovcu*, 8(2), 23-28.
12. Huljev, A. (2022) Hrvatsko društvo logoraša srpskih koncentracijskih logora podružnice Osječko-baranjske županije: odgojno i obrazovno djelovanje. *Mostariensia*, 26(2), 113-125.
13. Kalin, B. (1986) Vladimir Filipović kao učitelj filozofije, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, 12(1-2), 23-24),

14. Kragulj, S., Jukić, R. (2010) Interkulturalizam u nastavi. u: *Obrazovanje za interkulturalizam*. Peko, Anđelka ; Sablić, Marija; Jindra, Ranka (ur.). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, 169-190.
15. Kurikulum dječjeg vrtića Cvrčak-Virovitica (2023). <https://www.cvrcakvt.hr/dokumenti/Propisi/Kurikulum%202023%202024.pdf>
16. Kurikulum dječjeg vrtića Rijeka (2021). https://www.rivrtici.hr/sites/default/files/datoteke/kurikulum_2020_21_novi.pdf
17. Lučić, K., (2007) Odgojiteljska profesija u suvremenoj odgojno -obrazovnoj ustanovi. *Odgojne znanosti*, 9(1), 135-150.
18. Ljubetić, M., i sur. (2018) Interkulturalna komunikacijska djelotvornost odgojitelja djece rane i predškolske dobi (57-68), u: *Interkulturalne kompetencije i europske vrijednosti (1-208)*. Hrvatić, N., (ur.) Zagreb: Filozofski fakultet u Zagrebu.
19. Majurec, S., A. (1996) Interkulturalizam u obrazovanju - osnova multikulturalnog društva. *Obnovljeni život*, 51(6), 677-686.
20. Malić, J., Mužić, V., (1990) *Pedagogija*. Zagreb: Školska knjiga.
21. Mandarić-Vukušić, A. (2014.) Sadržaji interkulturalne kompetencije u Nacionalnom okvirnom kurikulumu. *Školski vjesnik*, 63(1-2), 133-148.
22. Mlinarević, V., Tomas, S., (2010) Partnerstvo roditelja i odgojitelja – čimbenik razvoja socijalne kompetencije djeteta. *Magistra Iadertina*, 5(1), 143-156.
23. Mrnjauš, K. (2013) Interkulturalnost u praksi – socijalna distanca prema „drugacijima“. *Pedagoški istraživanja*, 10(2), 309-325.
24. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje RH, NN 05/15.
25. Ninčević, M. (2009) Interkulturalizam u odgoju i obrazovanju: Drugi kao polazište. *Nova prisutnost*, 7(1), 59-84.
26. Obiteljski centar (2009) Ante Vukasović, Moralni profil osobnosti, Napredak : *Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 150(1), 102-109.
27. Pejaković, S. (2009). Ante Vukasović LIKOVI ISTAKNUTIH HRVATSKIH PEDAGOGA, *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, LXII(2), 291-294.
28. Piršl, E. (2011). Odgoj i obrazovanje za interkulturalnu kompetenciju. *Pedagoški istraživanja*, 8(1), 53-70.
29. Posavac, Z. (2012). O filozofiji Vladimira Filipovića, *Prilozi*, 76, 265-314.
30. Razum, R. (2007). Odgojno djelovanje suvremene škole: izazovi i mogućnosti za religiozni odgoj. *Bogoslovska smotra*, 77(4), 857-880.

31. Sablić, M. (2014) *Interkulturalizam u nastavi*. Zagreb: Naklada Ljevak.
32. Sain, F., Z., i sur., (2017). Podučavanje interkulturalne kompetencije u visokoškolskom obrazovanju u nastavnim programima ekonomije i menadžmenta – studija slučaja. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 19(1), 55-71.
33. Sršen, A., Bogeljić, M. (2014). Multikulturalizam u Europi danas – novi rascjepi granica identiteta i prava. *Međunarodne studije: časopis za međunarodne odnose, vanjsku politiku i diplomaciju*, 14(1), 104-117.
34. Vukasović, A. (1994). Povratak hrvatskoj aksiologijsko-pedagogijskoj baštini, 20(1-2), 389-406.
35. Vukasović, A. (2008). *Moralni profil osobnosti*, Obiteljski centar grada Zagreba, Zagreb
36. Vukasović, A. (2008). Teleologijsko i aksiologijsko utemeljenje odgoja u ozračju hrvatske odgojne preobrazbe. *Obnovljeni život*, 63(1), 35-45.
37. Vukasović, A. (2010). Odgojna preobrazba u teleologijskom i aksiologijskom ozračju. *Odgojne znanosti*, 12, 1(19), 97-117.

Fakultet za odgojne
i obrazovne znanosti

31000 Osijek, Ulica cara Hadrijana 10 • +385 31 321 700 • helpdesk@foozos.hr • www.foozos.hr
OIB: 28082679513 • MB: 1404881 • IBAN: HR0823600001103081122

Student/ica: Sanja Sušac

Studijski program: Izvanredni sveučilišni studij Ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja

JMBAG: 0268049928

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI ZAVRŠNOG/DIPLOMSKOG RADA

kojom izjavljujem da sam završni/diplomski rad pod naslovom

Odgoj i obrazovanje za interkulturalne vrijednosti u dječjim vrtićima
(naslov završnog/diplomskog rada)

izradio/la samostalno pod mentorstvom

doc. dr. sc. Antonija Huljev
(prof. dr. sc./ izv. prof. dr. sc./ doc. dr. sc. ime i prezime)

te sumentorstvom

(prof. dr. sc./ izv. prof. dr. sc./ doc. dr. sc., dr. sc. ime i prezime)

U radu sam primijenio/la metodologiju izrade znanstvenog/unjetničkog rada i koristio/la literaturu koja je navedena na kraju završnog/diplomskog rada. Tude spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući naveo/la u završnom/diplomskom radu povezoa/la sam s korištenim bibliografskim jedinicama te nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Rad je pisan na standardnom hrvatskom jeziku.

Student/ica

Sušac Sanja
(vlastoručni potpis)

Datum: 16.09.2024.